

ธรรมะกับกฎหมาย...

ตามพงศ์ ขอบอิสระ

ธรรมะกับกฎหมายเป็นสิ่งที่มักจะถูกหยิบยกมากล่าวกันอยู่เสมอในวงวิชาการ อย่างไรก็ตาม นักกฎหมายหลายคนไม่สามารถให้คำตอบที่ชัดเจนและแน่นอนได้ว่า ธรรมะและกฎหมายเป็นเรื่องเดียวกันหรือไม่ ซึ่งแท้จริงแล้วธรรมะและกฎหมายเป็นสิ่งเดียวกันเสมอ ไม่เคยแยกออกจากกันมาตลอด

ทำไมถึงเป็นเช่นนั้น คำตอบในเรื่องนี้ สามารถค้นหาได้จากประวัติศาสตร์ของระบบกฎหมายไทย ในสมัยโบราณ โดยเฉพาะในสมัยสุโขทัย และสมัยกรุงศรีอยุธยา กฎหมายก็คือหลักธรรม หรือ ธรรมะ หรืออาจจะกล่าวได้อีกอย่างว่า กฎหมายกับธรรมเป็นเรื่องเดียวกัน แยกจากกันไม่ได้ ประชาชนในสังคมสมัยโบราณปฏิบัติตามหลักธรรมของพุทธศาสนาเปรียบเสมือนเป็นกฎหมายที่ทุกคนต้องประพฤติปฏิบัติด้วยความเคร่งครัด ทั้งนี้ กฎหมายที่ถือเป็นแม่บทอันสำคัญก็คือคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ หรือ ธรรมสัดถัม (คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ตามแนวของศาสนาพุทธ) อันมีที่มาจากประเทศอินเดีย ซึ่งมีเนื้อหาเป็นกฎเกณฑ์ธรรมชาติของสรรพสิ่งที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามเพื่อให้ชีวิตดำเนินไปตามธรรมชาติ ส่งผลให้คนทุกคนสามารถมีชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข จึงอาจกล่าวโดยง่ายว่ากฎหมายในสมัยก่อนก็คือเป็นกฎเกณฑ์ที่เป็นหลักธรรมนั่นเอง

แต่ในเวลาต่อมา ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ประเทศไทยมีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงประเทศของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมือง การปกครอง กฎหมาย ให้สอดคล้องกับความเป็น รัฐสมัยใหม่ ตามแบบของชาวตะวันตก ทำให้การเมือง การปกครอง และระบบกฎหมายของชาติตะวันตกได้เข้ามามีอิทธิพลในประเทศไทยมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปรัชญากฎหมายตามแนวของ John Austin ซึ่งเห็นว่ากฎหมายคือคำสั่งทั้งหลายของ รัฐอธิปัตย์ (ผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐ) หรือคำสั่งทั้งหลายของผู้ปกครอง ผู้ว่าการแผ่นดินที่มีต่อราษฎรทั้งหลาย เมื่อไม่ปฏิบัติตามคำสั่งแล้วตามธรรมดาก็จะต้องโทษ หรือ เห็นว่ากฎหมายเป็นเพียงคำสั่งของ รัฐอธิปัตย์ ที่ราษฎรทั่วไปต้องปฏิบัติตาม หากราษฎรไม่ปฏิบัติตาม ก็จะต้องมีความผิด จากหลักปรัชญากฎหมายดังกล่าวจึงส่งผลให้แนวความคิดเกี่ยวกับกฎหมายของคนในสังคมไทยโดยเฉพาะนักกฎหมายไทย เปลี่ยนแปลงไป โดยจะเห็นว่ากฎหมายไม่ใช่เรื่องของหลักธรรม ศีลธรรม หรือความยุติธรรม และจะแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด ไม่เกี่ยวข้องกัน แม้ในความเป็นจริงแล้ว เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องเลยก็ตาม เพราะกฎหมายกับหลักธรรมยังคงเป็นเรื่องเดียวกันอยู่เสมอ

ปัญหาจึงเกิดขึ้น เนื่องจากมนุษย์มีกฎหมายเพื่อเป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบเรียบร้อย ความยุติธรรมในสังคม หรือดำรงความสงบสุขในสังคม ให้สังคมดำเนินไปตามธรรมชาติหรือธรรมะ แต่เมื่อนักกฎหมายมองว่ากฎหมายกับหลักธรรม หรือศีลธรรมเป็นคนละเรื่องกัน แยกต่างหากออกจากกันแล้ว ก็ย่อมส่งผลให้การตีความกฎหมาย มุ่งแต่จะให้เป็นที่ไปตามตัวบทหรือบทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น โดยมีได้คำนึงถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายที่จะมุ่งให้เกิดความสงบสุขในสังคม ทำให้เกิดการใช้ การตีความกฎหมายตามลายลักษณ์อักษรที่ไม่ก่อให้เกิดความสงบสุข ความยุติธรรมในสังคม ข้ำร้าย หากผู้มีอำนาจพยายามใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์ให้กับตนเองแล้ว ย่อมส่งผลร้ายอันมหาศาลต่อประชาชนผู้ไร้ทางป้องกัน

แหล่งอ้างอิง...

ศาสตราจารย์แสวง บุญเฉลิมวิภาส "ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย (The Thai Legal History)" คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ 6. 2549